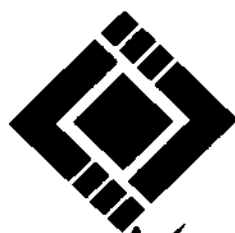

حقوق بیمه اشخاص

(حوادث و درمان)

نویسنده:

رحیم هادی پور

پژوهشکده بیمه
ادبیت بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه :	هادی پور، رحیم، ۱۳۴۵ -
عنوان قرارداد:	ایران، قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور :	حقوق بیمه اشخاص (حوادث و درمان) / نویسنده رحیم هادی پور.
مشخصات نشر :	تهران: بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، پژوهشکده بیمه، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری :	۳۶۹ ص.
شابک :	۹۷۸-۹۶۴-۶۵۰۶-۸۱-۷
موضوع :	حقوق بیمه - ایران
موضوع :	شخص ثالث (حقوق) - ایران
موضوع :	بیمه درمانی - قوانین و مقررات - ایران
شماره افزوده :	بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، پژوهشکده بیمه
رده بندی کنگره :	۷۱۳۹۰ ج ۸۲ / KMH۹۹۸
رده بندی دیویی :	۳۴۶/۵۵۰۸۶
شماره کاتالوگ ملی :	۲۵۲۳۷۱۸

حقوق بیمه اشخاص (حوادث و درمان)

نویسنده: رحیم هادی پور

ناظر: دکتر جان علی محمود صالحی

ویراستار: گروه ویراستاران کلک زرین (مریم بحرانی)

صفحه آرا: فرشته نوید

طراح جلد: یوسف رجبی

ناظر فنی چاپ: علی حاتم آبادی

چاپ اول: ۱۳۹۰

چاپ: اسری

تعداد: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۷۸۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۵۰۶-۸۱-۷

ناشر: پژوهشکده بیمه (وابسته به بیمه مرکزی ج.ا.ی)

نشانی: تهران: سعادت آباد - میدان کاج - خیابان سرو غربی - پلاک ۴۳

دورنگار: ۲۲۰۸۴۰۲۲

تلفن: ۲۲۰۸۴۰۸۴

صندوق پستی: ۱۹۳۹۵-۴۴۹۹

پست الکترونیکی: info@IRC.ac.ir

وبسایت: http://www.IRC.ac.ir

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

پیشگفتار (به قلم دکتر جان علی محمود صالحی)

مطالبی که زیر عنوان «حقوق بیمه اشخاص (حوادث و درمان)» نخست به صورت یک رساله تحقیقی (کارشناسی ارشد حقوق خصوصی در دانشگاه قم) تحت عنوان «ماهیت و آثار حقوقی بیمه حوادث و درمان» و پس از آن به صورت یک کتاب عرضه شده، از آن جهت ارزشمند است که مؤلف محترم، آقای رحیم هادی پور با دقت و علاقه تمام شاخه‌ای از یک رشته برجسته فن بیمه (= بیمه‌های اشخاص) را زیر ذره‌بین حقوقی قرار داده و کوشش کرده‌اند که با تابانیدن نور اصول کلی حقوقی و بیمه‌ای بر پیکر بیمه‌های حوادث و درمان، زوایای حقوقی این شاخه برومند از بیمه‌های اشخاص را روشنایی و برجستگی بخشند. در واقع اطلاع از اصول کلی هر علم و فن به تنهایی بسنده نیست و تا زمانی که زوایا و ابعاد عملیاتی آن اصول روشن نشود، همچنان در کلی‌گویی و ابهام باقی می‌ماند. بدین سان کاربردی‌کردن و پیاده‌کردن اصول کلی، کاری ظریف و تلاشی دقیق و ارزشمند است.

مؤلف محترم، با انتخاب موضوع حقوق بیمه اشخاص (حوادث و درمان) به روشنگری در خور توجهی دست یافته است و علاقه‌مندان به این رشته به‌ویژه بیمه‌گذاران، بیمه‌گران و دانشجویان را با ویژگی‌ها و جزئیات حقوقی رشته بیمه حوادث و درمان آشنا می‌سازد و این امر در بهبود روابط میان بیمه‌گران و بیمه‌گذاران تأثیری کارساز دارد.

بیمه حوادث و درمان از جمله بیمه‌های مورد نیاز همه افراد و احاد جامعه است و اهمیت و ضرورت آن تا آنجا پیش رفته و گسترش یافته است که بخش مهمی از بیمه‌های اجتماعی (یا تأمین اجتماعی) را دربرمی‌گیرد. به طوری که می‌دانیم بیمه‌های درمانی در بخش سیاست‌گذاری و برنامه‌های اجتماعی و ملی (تضمین‌های اجتماعی)، سهم و نقش شایان توجهی دارد زیرا که در برگیرنده تأمین هزینه‌های درمانی افراد ملت و کمک به تضمین سلامت و بهداشت آنان است. حق سلامت و بهداشت و درمان از حقوق اساسی افراد و شهروندان است و به همین جهت در کشورهای توسعه‌یافته و برخی از کشورهای در حال توسعه، دولت‌ها می‌کوشند که با تخصیص بودجه‌های لازم،

هزینه‌های تأمین بهداشت و درمان افراد جامعه را فراهم سازند.

شرکت‌های بیمه بازرگانی نیز با عرضه بیمه حوادث و درمان به افراد و خانواده‌ها، در این راه فعالیت می‌کنند. آنها گاهی نقشی اصلی و گاهی نقشی تکمیلی ایفا می‌کنند؛ بدین معنا که اگر سیستم تأمین اجتماعی در بخش درمانی خود از وسعت و شمول بسنده‌ای برخوردار نباشد و نتواند به همه افراد جامعه خدمت‌رسانی کند، شرکت‌های بیمه با عرضه کردن طرح‌ها و فورمول‌های بیمه حوادث و درمان، نسبت به ارضای این نیاز تأمینی و حمایتی اقدام می‌کنند. خوشبختانه قانون اساسی جمهوری اسلامی، در اصل بیست و نهم خود، برخورداری از بیمه و تأمین اجتماعی را یک «حق همگانی» می‌داند و دولت را مکلف به تهیه و تدارک زمینه این حق همگانی می‌کند. در اجرای این اصل اساسی و تحقق این حق همگانی، علاوه بر تخصیص بودجه از سوی دولت، شرکت‌های بیمه نیز می‌توانند با عرضه کردن بیمه‌های درمانی (به‌طور مستقل یا به‌صورت تکمیلی) نقشی ارزشمندی ایفا کنند. همین اهمیت و ضرورت گسترش بیمه‌های حوادث و درمانی، نگاه‌آورنده محترم را واداشته و تشویق کرده است که به گردآوری مدارک و تحقیق و تألیف در این خصوص همت گمارد و مطالب مفید و ارزشمندی را درباره بیمه حوادث و درمان فراهم سازد.

فهرست مطالب و محتوای کتاب ایشان که در پیشانی و مقدمه کتاب جلب توجه می‌کند، نشانگر آن است که مؤلف تلاش کرده است که با گردآوری اسناد و مدارک و منابع علمی و فنی به بررسی و تجزیه و تحلیل اصولی این رشته بپردازد و به نتیجه‌گیری‌های سودمندی برسد و پیشنهادهایی را عرضه کند.

بحث درباره مفهوم و تعریف پدیده حادثه و بیماری و شرایط بیمه آنها، بررسی حقوقی «مفهوم ثالث» در قراردادهای بیمه حوادث اشخاص و ذکر نکته‌های ظریف و دقیقی که در این رشته و شرایط عمومی و تعرفه‌های بیمه حوادث و درمان وجود دارد، ارزش کار و سودمندی‌های این تلاش تحقیقاتی را آشکار می‌سازد. در مجموع کوشش مؤلف محترم در تهیه، تنظیم، تدوین و تحریر مطالب و تحلیل حقوقی مسائل

بیمه حوادث و درمان، می‌تواند راهنما و راه‌گشای مفیدی برای بیمه‌گذاران، بیمه‌گران، بیمه‌گستران و دانشجویان رشته مدیریت بیمه به‌شمار آید. جا دارد و امید است که دیگر محققان بیمه به تولید و تألیف آثاری همانند این اثر همت گمارند و زوایا و مسائل تخصصی رشته‌ها و شاخه‌های متعدد و متنوع بیمه‌های بازرگانی را مورد بحث و بررسی قرار دهند و به گسترش دانش و فرهنگ بیمه، باری رسانند.

با آرزوی تندرستی و توفیق

دکتر جان‌علی محمود صالحی

(حقوق‌دان و بیمه‌شناس، عضو شورای پژوهشی بیمه)

www.ketab.ir

فهرست

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمه
۹.....	فصل نخست: کلیات
۱۱.....	مبحث نخست: شناخت بیمه، بیمه حوادث و بیمه درمان
۱۱.....	گفتار نخست: شناخت بیمه
۱۱.....	۱. تاریخچه بیمه
۱۳.....	۲. مفهوم بیمه
۱۵.....	۳. اقسام بیمه
۱۷.....	گفتار دوم: بیمه حوادث
۱۷.....	۱. مفهوم بیمه حوادث، حادثه و خصوصیات آن
۲۱.....	۲. انواع بیمه حوادث
۲۳.....	گفتار سوم: بیمه درمان
۲۴.....	۱. مفهوم بیمه درمان، خصوصیات بیماری، حادثه
۲۸.....	۲. انواع بیمه درمان
۳۰.....	مبحث دوم: اصول حاکم بر حقوق بیمه اشخاص و اصطلاحات آن
۳۰.....	گفتار نخست: اصول حاکم بر حقوق بیمه اشخاص
۳۱.....	۱. اصل حسن نیت
۳۴.....	۲. اصل نفع بیمه‌ای
۳۵.....	۳. اصل غرامت
۳۶.....	۴. اصل سرمایه
۳۸.....	گفتار دوم: اصطلاحات حقوق بیمه اشخاص
۳۸.....	۱. بیمه‌گر
۴۳.....	۲. بیمه‌گذار

۳. بیمه شده.....	۴۵
۴. ذی نفع.....	۴۶
۵. حق بیمه.....	۴۶
۶. فرانشیز.....	۴۹
۷. دوره انتظار.....	۴۹
فصل دوم: ماهیت حقوقی بیمه اشخاص (حوادث و درمان).....	۵۱
مبحث نخست: توصیف حقوقی بیمه اشخاص (حوادث و درمان).....	۵۳
گفتار نخست: جایگاه بیمه اشخاص (حوادث و درمان) در اعمال حقوقی.....	۵۴
۱. بیمه عقد است یا ایقاع.....	۵۴
۲. قرارداد بیمه از منظر عقود معین یا نامعین.....	۵۷
۳. لزوم و جواز قرارداد بیمه اشخاص (حوادث و درمان).....	۶۱
۴. معاوضی بودن قرارداد بیمه اشخاص (حوادث و درمان).....	۶۸
گفتار دوم: اوصاف حقوقی بیمه اشخاص (حوادث و درمان).....	۷۲
۱. عهدی و منجز بودن قرارداد بیمه اشخاص (حوادث و درمان).....	۷۲
۲. استمراری بودن قرارداد بیمه اشخاص (حوادث و درمان).....	۷۵
۳. الحاقی، ارشادی و تشریفاتی بودن قرارداد بیمه اشخاص (حوادث و درمان).....	۷۸
۴. احتمالی یا اتفاقی بودن شرط ضمن قرارداد بیمه اشخاص (حوادث و درمان).....	۸۵
گفتار سوم: ماهیت حقوقی تعهد به نفع شخص ثالث.....	۸۸
۱. مفهوم، فروض شخص ثالث و اقسام آن.....	۸۹
۲. توصیف حقوقی تعهد به نفع شخص ثالث.....	۹۴
مبحث دوم: شرایط انعقاد قرارداد بیمه اشخاص (حوادث و درمان).....	۱۰۱
گفتار نخست: شرایط عمومی انعقاد قرارداد بیمه اشخاص (حوادث و درمان).....	۱۰۲
۱. قصد و رضا.....	۱۰۲
۲. اهلیت.....	۱۱۷

۳. موضوع معین مورد معامله.....	۱۲۸
۴. مشروعیت جهت معامله.....	۱۳۲
گفتار دوم: شرایط اختصاصی انعقاد قرارداد بیمه اشخاص (حوادث و درمان).....	۱۳۴
۱. خطر موضوع بیمه، حق بیمه، سرمایه و خسارت.....	۱۳۴
۲. مدت، ابتدا و انقضای قرارداد و نفع بیمه‌ای.....	۱۳۶
۳. تعیین اشخاص ثالث و رضایت بیمه‌شده.....	۱۳۹
گفتار سوم: انعقاد قرارداد توسط نماینده.....	۱۴۲
۱. فایده نمایندگی، انواع و شرایط تحقق آن.....	۱۴۴
۲. اهلیت نمایندگان.....	۱۴۶
۳. رابطه اطراف نمایندگی.....	۱۵۰
۴. معامله با خود.....	۱۵۱
فصل سوم: آثار قرارداد بیمه اشخاص (حوادث و درمان).....	۱۵۷
مبحث نخست: اثر قرارداد.....	۱۵۹
گفتار نخست: تعهدات بیمه‌گر.....	۱۵۹
۱. اعطا تأمین.....	۱۶۰
۲. پرداخت سرمایه یا خسارت.....	۱۶۳
۳. چگونگی پرداخت سرمایه یا خسارت و میزان آن.....	۱۶۸
گفتار دوم: تعهدات بیمه‌گذار.....	۱۷۲
۱. اظهار خطر موضوع عقد بیمه در زمان انعقاد عقد.....	۱۷۲
۲. پرداخت حق بیمه.....	۱۷۵
۳. اظهار تغییر خطر در اثنای مدت قرارداد.....	۱۸۰
۴. تعهدات مرتبط با تحقق حادثه.....	۱۸۴
گفتار سوم: تعهد به نفع شخص ثالث.....	۱۹۴
۱. استثنای اصل نسبی بودن اثر قرارداد.....	۱۹۶

۱۹۷.....	۲. ویژگی تعهد به نفع شخص ثالث
۱۹۷.....	۳. شرایط شخص ثالث
۲۰۸.....	مبحث دوم: سقوط تعهدات و بطلان قرارداد
۲۰۹.....	گفتار نخست: وفای به عهد، تحقق خطر، انقضای مهلت و فسخ
۲۰۹.....	۱. وفای به عهد، تبدیل تعهد
۲۱۰.....	۲. تحقق خطر موضوع بیمه یا انقضای مدت قرارداد
۲۱۴.....	۳. اقاله، انفساخ
۲۱۶.....	گفتار دوم: فسخ
۲۱۶.....	۱. فسخ توسط بیمه‌گر
۲۱۸.....	۲. فسخ توسط بیمه‌گذار
۲۲۲.....	۳. نحوه اعمال فسخ و زمان اجرای آن
۲۲۶.....	۴. آثار فسخ
۲۲۸.....	گفتار سوم: بطلان
۲۲۸.....	۱. بطلان قرارداد بیمه حوادث و درمان به لحاظ فقدان شرایط عمومی قراردادها
۲۳۲.....	۲. بطلان قرارداد به لحاظ فقدان شرایط اختصاصی قراردادها
۲۳۴.....	۳. بطلان ناشی از نقض اصول حاکم بر قراردادهای بیمه اشخاص (حوادث و درمان)
۲۳۶.....	۴. آثار بطلان
۲۳۹.....	فصل چهارم: پیوست
۲۴۱.....	آیین‌نامه شماره ۲۳؛ بیمه‌نامه حوادث اشخاص (انفرادی)
۲۵۰.....	شرایط بیمه غرامت روزانه عمومی بیمه‌نامه حوادث انفرادی
۲۵۱.....	شرایط بیمه غرامت روزانه بستری‌شدن در بیمارستان بیمه‌نامه حوادث انفرادی
۲۵۲.....	شرایط بیمه هزینه پزشکی بیمه‌نامه حوادث انفرادی
۲۵۳.....	آیین‌نامه شماره ۴۳ شرایط عمومی بیمه گروهی مازاد درمان مصوب ۸۱/۰۵/۲۲
۲۶۰.....	آیین‌نامه شماره ۲۴؛ تعرفه بیمه حوادث

فهرست طبقه‌بندی مشاغل.....	۲۶۷
آیین‌نامه شماره ۲۴/۱ مکمل آیین‌نامه شماره ۲۴.....	۳۴۲
آیین‌نامه شماره ۴۴: تعرفه بیمه گروهی مازاد درمان.....	۳۴۲
منابع.....	۳۴۸

www.ketab.ir

مقدمه

بنی آدم اعضای یکدیگرند که در آفرینش ز یک گوهرند

چو عضوی به درد آورد روزگار دگر عضوها را نماند قرار

مبنای تأسیس اجتماعی انواع بیمه بر اساس تعاون و اشتراک هر فرد در سود و زیان دیگر افراد جامعه است. شاید بدون اغراق بتوان ادعا کرد که سعدی شاعر نامی ایران توانسته است، چکیده و عصاره وجودی بیمه را در شعر بالا بیان کند. در روزگار قدیم که بشر در جوامع کوچک و قبیله‌ای زندگی می‌کرد، هرگاه فردی از این جامعه دچار زیان مالی می‌شد، در ابتدا خانواده، اقوام و قبیله به کمک زیان‌دیده می‌شتافتند و بخشی از مشکلات مالی او را برطرف می‌کردند. این کمک‌ها همواره با احساس ترحم همراه بود. رواج جامعه شهری و گسترش روزافزون آن همراه با کم‌رنگ شدن حس قومی و قبیله‌ای شد؛ در نتیجه از یک طرف پشتیبانی زیان‌دیده در مقابله با مصایب و مشکلات زیان‌بار مالی، به خانواده و اقوام نزدیک محدود شد و از طرف دیگر به دنبال پیشرفت صنعت و ورود ماشین به زندگی بشر، خطراتی که هستی و سلامتی او را تهدید می‌کرد افزایش یافت. گسترده‌تر شدن میزان خسارت و زیان‌های مالی ناشی از صنعتی‌شدن جامعه، جبران زیان را از حد و توان زیان‌دیده، خانواده و اقوام نزدیک او خارج کرد. بنابراین بشر آسیب‌پذیر را مجبور ساخت تا در اندیشه چاره‌ای باشد. بر این اساس فکر تأمین و به حداقل رسانیدن مشکلات در ذهن او به وجود آمد. در نتیجه بیمه که یکی از ابتکارات بشر است، نمود خارجی یافت. بدین ترتیب به تدریج حس نوع‌دوستی و تعاون، جایگزین کمک به هم‌نوع در جوامع کوچک خانواده، اقوام و قبیله شد.

بیمه اشخاص (حوادث و درمان) که از زیر شاخه‌های بیمه است از واقعیت‌های پذیرفته‌شده جوامع امروزی است و بررسی آنها کمک می‌کند تا با شناخت چیرستی بیمه اشخاص (حوادث و درمان) در جهت گسترش همه جانبه آنها گام برداشته شود بنابراین بررسی حقوق بیمه اشخاص (حوادث و درمان) هدف اصلی این پژوهش

است.

عملیات بیمه حوادث و درمان به تبع از بیمه، جزو عمل تجاری محسوب می‌شود،^۱ همچنین بیمه‌گر که یکی از طرفین قرارداد است، شرکت تجاری است؛ بنابراین با توجه به اینکه ماده ۳ قانون تجارت کلیه معاملات شرکت‌های تجاری را به اعتبار تاجر بودن متعاملین یا یکی از آنها تجاری محسوب می‌کند، انعقاد قرارداد بیمه به اعتبار تاجر بودن بیمه‌گر نیز تجاری محسوب می‌شود. بدین ترتیب برای بررسی ماهیت و توصیف حقوقی، انعقاد، آثار و خاتمه تعهدات قراردادهای بیمه حوادث و درمان باید طبق فاعله کلی، به قانون تجارت مراجعه کرد اما به دلیل اینکه در این قانون فصل خاصی به قراردادهای تجاری اختصاص نیافته است، قراردادهای بیمه از جمله بیمه حوادث و درمان اشخاصی، همانند سایر قراردادهای تجاری اصولاً تابع قواعد عمومی قراردادها، قانون بیمه، قانون تأسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه‌گری و شرایط عمومی بیمه حوادث و درمان است.

قرارداد بیمه حوادث عبارت از عقدی است که به موجب آن ریسک‌های فوت، نقص عضو و از کار افتادگی ناشی از حادثه به عنوان ریسک‌های اصلی و هزینه‌های پزشکی و دارویی ناشی از حادثه به صورت ریسک‌های تبعی تأمین می‌شود و قرارداد بیمه درمان، عبارت از عقدی است که پرداخت آن بخش از هزینه‌های بیمارستانی و جراحی ناشی از بیماری، حادثه و نیز سایر هزینه‌های اضافی تحت پوشش است که توسط بیمه‌گر اول (مانند سازمانهای بیمه خدمات درمانی و تأمین اجتماعی) جبران نشده است.

در قراردادهای بیمه حوادث و درمان، دو طرف حضور دارند که عبارت‌اند از بیمه‌گر و بیمه‌گذار؛ اما در قراردادها شخص ثالث تحت دو عنوان بیمه‌شده و ذی‌نفع

۱. ماده ۲ قانون تجارت مقرر می‌دارد: «معاملات تجاری از قرار ذیل است... ۹. عملیات بیمه بحری و

غیربحری...»

نیز حضور دارد. بیمه‌شده شخصی است که خطر موضوع بیمه، سلامتی او را تهدید می‌کند؛ یعنی در اثر حادثه، فوت می‌کند و یا دچار نقص عضو و از کارافتادگی و یا بیمار می‌شود. اما ذی‌نفع دارای چنین خصوصیتی نیست و تنها منتفع از بیمه است که شامل ورثه بیمه‌شده یا شخص دیگری که بیمه‌گذار تعیین نموده و مشخصاتش در بیمه درج شده است، می‌شود و در صورتی که بیمه‌شده در اثر حادثه فوت کند، سرمایه بیمه به او پرداخت می‌شود. نکته قابل ذکر اینکه بیمه‌شده می‌تواند بیمه‌گذار و یا شخص ثالث باشد؛ به عبارت دیگر هنگامی که بیمه‌گذار در قرارداد بیمه حوادث و درمان، سلامتی خود را تحت پوشش قرار می‌دهد، در اینجا بیمه‌شده شخص بیمه‌گذار است اما وقتی بیمه‌گذار سلامتی شخص ثالث را تحت پوشش قرار می‌دهد، در این فرض بیمه‌شده، شخص ثالث است. قراردادهای بیمه حوادث و درمان دارای آثار حقوقی متفاوتی است و نسبت به طرفین قرارداد متضمن تعهدات متقابلی بوده و ایجادکننده حقوقی برای اشخاص ثالث است.

اهمیت موضوع

حقوق بیمه اشخاص (حوادث و درمان) از جمله موضوعات جدیدی است که آشنایی با آن از ضرورت‌های جدی در زندگی انسان‌ها، شمرده می‌شود و به‌منظور تأمین‌های مورد نیاز بیمه‌گذاران در هنگام فوت، نقص عضو، از کارافتادگی و هزینه‌های معالجه و مداوای بیمه‌گذار (بیمه‌شده) به وجود آمده است. این بیمه‌ها همانند هر نهاد حقوقی، واجد ماهیت و آثار خاص و مسائل مختص به خود است. هر نهاد حقوقی که فراگیر شود و بیشتر مورد استفاده عموم قرار گیرد، به مراتب سریع‌تر از دیگر نهادها مورد ارزیابی حقوقی قرار می‌گیرد و مشکلات و مسائل ناشی از اجرای آن آشکار می‌شود و راهکارهای لازم برای رفع آن پیش‌بینی می‌گردد. در مقابل هر چه استقبال عمومی در استفاده از یک نهاد حقوقی کمتر باشد، به همان میزان نیز مسائل و مشکلات ناشی از آن کمتر مورد توجه و مطالعه افراد صاحب‌نظر قرار می‌گیرد. حقوق بیمه اشخاص (حوادث و درمان) نیز از جمله نهادهایی است که کمتر مورد استفاده قرار گرفته، و به همان نسبت نیز مشکلات خود را کمتر ظاهر ساخته

است. بر این اساس قراردادهای بیمه حوادث و درمان در حقوق و عرف بیمه‌ای، با ابهاماتی روبه‌رو هستند که علاقه به بررسی آنها مهم‌ترین دلایل انتخاب این موضوع برای نگارنده بوده است.

باوجود گذشت چندین دهه از ورود بیمه اشخاص (حوادث و درمان)، افراد جامعه به‌طور کامل با آن مأنوس نشده‌اند و به‌جز بیمه حوادث سرنشین خودرو -که به‌عنوان بیمه مکمل در بیمه شخص ثالث ارائه می‌گردد و نقش بیشتری در زندگی روزمره افراد دارد- افراد جامعه نسبت به امتیازات و کاربردهای این بیمه‌ها بی‌اطلاع هستند. گسترش قراردادهای بیمه حوادث و درمان و تغییر نگرش عمومی نسبت به این قراردادها، هرچند به عوامل متعددی بستگی دارد، ولی نقش قانون‌گذاری مبنی بر شفافیت و صراحت در متن این قراردادها را نباید نادیده گرفت.

در این پژوهش ابهام‌های قراردادهای حوادث و درمان ارائه و بررسی می‌شود تا ضمن روشن‌گری، بستر و دستاویزی برای بحث و بررسی بیشتر درباره این بخش از حقوق بیمه اشخاص گشوده شود.

اهداف تحقیق

هدف این پژوهش، شناسایی حقوق بیمه اشخاص (حوادث و درمان)، همچنین اقسام مختلف قراردادهای بیمه حوادث و درمان، تحلیل ماهیت حقوق بیمه اشخاص (حوادث و درمان) و تشریح این امر است که با وجود ماهیت تقریباً یکسانی که برای آنها قابل اثبات است، قراردادهای بیمه حوادث و درمان از نظر آثار حقوقی با یکدیگر تفاوت دارند. تحلیل ماهیت حقوقی، نحوه و شرایط انعقاد قراردادهای بیمه حوادث و درمان و حقوق طرفین قرارداد و اشخاص ثالث، شرایط تحقق مسئولیت بیمه‌گر به پرداخت سرمایه یا جبران خسارت و موارد رهایی شخص مذکور از این تعهد و شروط ضمن عقد قراردادهای بیمه حوادث و درمان از جمله نکاتی است که مورد بررسی قرار می‌گیرد.

سؤالات پژوهش

با توجه به موضوع پژوهش که عبارت از حقوق بیمه اشخاص (حوادث و درمان) است. چهار سوال اصلی به این شرح قابل طرح است:

- الف. ماهیت حقوقی قرارداد بیمه حوادث و درمان چیست؟ آیا ماهیت مستقلی دارند، یا باید آنها را در چهارچوب یکی از عقود معین بررسی کرد؟
- ب. شرایط لازم انعقاد قرارداد بیمه حوادث و درمان چیست؟
- ج. آثار قرارداد بیمه حوادث و درمان چیست؟
- د. موارد سقوط تعهدات و انحلال قرارداد بیمه حوادث چیست؟

فرضیات پژوهش

- برای موضوع تحقیق این پژوهش می توان قائل به چهار فرض عمده شد:
- الف. قراردادهای بیمه حوادث و درمان از عقود مستقل جدید و بانام است؛
 - ب. شرایط انعقاد قراردادهای بیمه حوادث و درمان، به شرایط عمومی و پاره‌ای شروط اختصاص دارد؛
 - ج. آثار این عقود در روابط طرفین قرارداد نسبت به بیمه‌گذار و بیمه‌گر و اشخاص ثالث (بیمه‌شده و ذی‌نفع) جنبه گوناگونی دارد؛
 - د. سقوط تعهدات و موارد انحلال قرارداد بیمه حوادث جنبه‌های گوناگونی دارد.

پیشینه تحقیق

به‌طور کلی بیمه در کشور ما صنعتی جوان است و مطالعه و تحقیق در مورد آن امری مشکل و تخصصی است و به‌رغم اهمیت و گسترش آن، چنانکه شایسته و درخور بیمه باشد، مورد توجه و بررسی قرار نگرفته است. هرچند کتاب‌های سودمندی در رابطه با بیمه تهیه و عرضه شده است؛ اما اساتید، نویسندگان و محققان کمتر به ابعاد حقوقی بیمه و انواع آن پرداخته‌اند. مؤید این ادعا تعداد اندک کتاب‌های حقوقی است که پیرامون حقوق بیمه نوشته شده است؛ به‌همین دلیل شاخه‌های مختلف حقوق بیمه، در بخش اموال، مسئولیت و اشخاص که خود نیز به‌دسته‌های دیگر تقسیم

می‌شود، به‌طور مختصر و گذرا در کنار کلیات بیمه بررسی شده است. حداقل‌هایی که در بحث بیمه اشخاص نوشته شده است، بیشتر بیمه عمر را بررسی کرده‌اند و در حواشی آن به‌طور جزئی مطالبی پیرامون بیمه حوادث و درمان مطرح کرده‌اند. بدین ترتیب پیرامون موضوع پژوهش، کتاب یا مقاله‌ای مستقل به‌دست نیامد؛ از سوی دیگر کمبود دعاوی و مسائل حقوقی ناشی از قراردادهای بیمه حوادث و درمان و عدم گردآوری این حداقل‌ها توسط مبادی ذی‌ربط، مشکلات و سختی پژوهش را افزایش داده است. این موضوع مؤید توجه نکردن به حقوق بیمه اشخاص (حوادث و درمان) است؛ بنابراین موضوع پژوهش برای نخستین بار مورد توجه قرار گرفته است و تهیه می‌گردد.

روش تحقیق

در راستای فایق آمدن بر کمبود منابع، با توسل به برخی وجه اشتراک بیمه حوادث و درمان با بعضی از اقسام بیمه‌ها از جمله بیمه عمر و اقتباس از قواعد عمومی قراردادها، سعی شد با مطالعه کتاب‌ها و مقالاتی که در زمینه حقوق و کلیات بیمه و قواعد عمومی قراردادها وجود دارد و استفاده از قانون بیمه، قانون تأسیس بیمه مرکزی ایران و بیمه‌گری، شرایط عمومی بیمه حوادث، شرایط عمومی بیمه درمان، تعرفه بیمه حوادث و تعرفه بیمه گروهی مازاد درمان و قراردادهای بیمه و نیز مصاحبه با برخی از کارکنان بیمه ایران و دانا، کمبود منابع تحقیق جبران شود؛ بنابراین در این تحقیق از روش کتابخانه‌ای و تحقیق بر مبنای تجزیه و تحلیل آیین‌نامه‌های بیمه‌های حوادث و درمان و رویه عملی شرکت‌های بیمه استفاده شده است.

تقسیم مطالب

با توجه به این‌که موضوع پژوهش حقوق بیمه اشخاص (حوادث و درمان) است و از طرفی خود بیمه از امور جدید و دارای اصول و اصلاحات خاصی است، ضرورت چنین اقتضاء کرده است که در ابتدا به بیان شناخت کلی بیمه و اصول و اصلاحات حاکم بر آن پرداخته شود و پس از آن ماهیت و شرایط انعقاد قرارداد بیمه حوادث و

درمان، طرح شده و در پایان نیز آثار و موارد فسخ و انحلال قرارداد این بیمه‌ها مطرح شود. این مطالب در ضمن سه فصل این پژوهش مطالعه و بررسی می‌شود.

در راستای شناخت بیمه حوادث و درمان فصل نخست را به کلیات اختصاص داده و در فصل دوم ماهیت حقوقی بیمه حوادث و درمان و شرایط انعقاد قرارداد هر دو بیمه بیان می‌شود. در فصل سوم نیز آثار و موارد سقوط و انحلال قرارداد بیمه حوادث و درمان بررسی می‌گردد.

مطالب فصل نخست، در دو مبحث ارائه می‌شود؛ ابتدا در مبحث نخست، به شناخت بیمه، بیمه حوادث و بیمه درمان پرداخته می‌شود و سپس در مبحث دوم، اصول حاکم بر قرارداد بیمه‌های حوادث و درمان و اصطلاحات آن بیان خواهد شد. در فصل دوم، در مبحث نخست، توصیف حقوقی بیمه حوادث و درمان و در مبحث دوم شرایط عمومی انعقاد قرارداد بیمه حوادث و درمان بررسی می‌شود. همچنین در فصل سوم در مبحث نخست، اثر قرارداد و در مبحث دوم، سقوط و انحلال قرارداد بررسی می‌شود.